

ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПЕРСПЕКТИВИ

29 травня 2026 року, м. Харків, Україна

С **МАЙБУТНЄ**
У
Ч
А
С
Н
І
С
Т
Ь

ІСТОРИЧНІ НАУКИ
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ
ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ
ЮРИДИЧНІ НАУКИ
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ
МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО
ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА
СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ
ПОЛІТИЧНІ НАУКИ
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
КУЛЬТУРОЛОГІЯ
СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ
МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ
ХАРКІВСЬКА АСОЦІАЦІЯ ПОЛІТОЛОГІВ

**ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ
XXI СТОЛІТТЯ:
МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Харків, 29 травня 2026 р.)

Харків
«Право»
2026

DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178848705>

УДК 001+004+14+159.9+30+316+32+34+35+37+65+81

Г54

*Реєстраційне посвідчення УкрІНТЕІ МОН України
№ 466 від 23 квітня 2026 р.*

Редакційна колегія:

Герасіна Л. М., докторка соціологічних наук, професорка (голова);
Панфілов О. Ю., доктор філософських наук, професор;
Прудников В. А., кандидат юридичних наук, доцент;
Чернишова Т. О., кандидатка філологічних наук, доцентка;
Шевченко Л. С., докторка економічних наук, професорка

Г54 **Глобальні виклики ХХІ століття: міждисциплінарні перспективи** : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 29 трав. 2026 р.) / [редкол.: Герасіна Л. М. (голова), Панфілов О. Ю., Прудников В. А. та ін.] ; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики ; Харків. асоц. політологів. – Харків : Право, 2026. – 190 с. – DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178848705>.

ISBN 978-617-8848-70-5

Матеріали конференції містять доповіді, у яких висвітлено результати сучасних теоретичних і прикладних досліджень глобальних проблем ХХІ століття. Авторами проаналізований вплив цифровізації, кліматичних змін, геополітичних зрушень і безпекових загроз на розвиток окремих держав і світової спільноти загалом. Крізь призму міждисциплінарного аналізу запропоновано шляхи подолання кризових явищ та модернізації суспільних інститутів, зокрема в контексті євроінтеграційних прагнень України.

Видання адресоване представникам академічної спільноти, практикам та експертам різних галузей знань.

УДК 001+004+14+159.9+30+316+32+34+35+37+65+81

Відповідальність за достовірність наданих матеріалів несуть автори.

© ГО «Аналітичний центр сучасної гуманітаристики», 2026

© Харківська асоціація політологів, 2026

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2026

ISBN 978-617-8848-70-5

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ізраїльсько-палестинський конфлікт: з чого все почалося і що відбувається. *BBC News Україна*. 11.05.2021. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-57059768> (дата звернення: 10.05.2026).
2. Israeli-Palestinian Conflict. *Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/procon/Israeli-Palestinian-conflict-debate> (accessed date: 10.04.2026).
3. Gaza Strip. *Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/place/Gaza-Strip> (accessed date: 10.05.2026).
4. Question of Palestine. *UNITED NATIONS*. URL: <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-208958/> (accessed date: 10.05.2026).
5. The Question of Palestine and the United Nations. *United Nations Department of Public Information*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/653805?v=pdf> (accessed date: 10.05.2026).
6. Goldstein W. S. Israel/Palestine: Towards a One-State Solution. *Critical Research on Religion*. 2025. Vol. 13, Issue 1. P. 3–16. DOI: 10.1177/20503032251328699.

Науковий керівник: кандидат політичних наук, доцент **Д. С. Коротков**

Требін М. П.,

доктор філософських наук, професор,
Харківський національний економічний
університет
імені Семена Кузнеця

АФРИКАНСЬКИЙ КОНТИНЕНТ: КОНТУРИ НОВОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ

Перші два десятиліття XXI століття стали періодом військово-політичної стабілізації на африканському континенті. Завершення смуги кривавих регіональних війн та нейтралізація більшості внутрішньодержавних конфліктних вогнищ дали підґрунтя для обережних надій на відновлення. Пізніше в Західному світі навіть оформилися концепти «африканського Ренесансу», «Африки як економічної зірки» та «афрооптимізму» [1]. В умовах сучасного турбулентного світового порядку Африка перетворюється з пасивного об'єкта глобальної геополітики на активного суб'єкта, який самостійно обирає союзників, але водночас став головною ареною нового глобального протистояння. Протягом десятиліть після «холодної війни» безпеку Африки

визначали колишні метрополії (насамперед Франція та Велика Британія) та США через миротворчі місії, фінансову допомогу та антитерористичні операції. Сьогодні африканські лідери свідомо відмовляються від західного патерналізму. Вони використовують конкуренцію між глобальними центрами сили (США, Китай, РФ, ЄС, Туреччина, країни Затоки) для посилення власного суверенітету. Сучасні африканські еліти керуються прагматизмом: якщо Захід висуває вимоги щодо демократизації та прав людини в обмін на зброю, Африка розвертається до альтернативних постачальників, які не ставлять політичних умов. Розширення блоку БРІКС (де тепер присутні ПАР, Єгипет та Ефіопія) стало інституційним відображенням поліцентризму на континенті. Для Африки це інструмент переформатування глобальної фінансової та безпекової архітектури. Континент дедалі голосніше вимагає реформи Ради Безпеки ООН, наполягаючи на наданні Африці постійного місця з правом вето, оскільки стара система 1945 року більше не відображає реальний баланс сил.

Поліцентризм приніс не лише свободу вибору, але й нові загрози. Африка знову ризикує стати полігоном для проксі-воєн між великими державами. Здійснюється мілітаризація регіонів, яскравим прикладом є Джибуті, де на невеликій території сусідують військові бази США, Китаю, Франції, Японії та Саудівської Аравії. Ослаблення західного впливу миттєво заповнюється гібридними інструментами інших держав (наприклад, російським «Африканським корпусом») [2], що веде до руйнування легітимних інститутів безпеки та консервації диктаторських режимів.

У поліцентричному світі глобальні інститути (як-от ООН) демонструють параліч через вето-протистояння великих держав. Через це безпекова архітектура Африки зміщується на регіональний рівень. Африканський союз та субрегіональні блоки (ECOWAS, SADC) змушені самостійно розробляти моделі реагування. Проте відсутність єдиного глобального арбітра призводить до внутрішньої фрагментації: країни Сахелю (Малі, Буркіна-Фасо, Нігер) створюють власні безпекові альянси всупереч традиційним регіональним об'єднанням, що лише посилює хаос.

Аналізуючи безпекову модель Африки, дослідники ще у 2015 році попереджали про фіктивність державних інститутів. Зокрема професор кафедри політичних досліджень та управління в Університеті Вільної Держави (ПАР) Хусейн Соломон писав: «Більшість держав Африки існують лише на папері, а їхнє населення маргіналізоване. Стрімко зростає різниця в рівні життя між

африканськими країнами, що розвиваються (Ангола, ПАР, Ботсвана) та їх сусідами. Половину населення континенту виключено з економічного життя, понад 60% робітників отримують зарплати нижче за прожитковий мінімум. Не краще ситуація у фінансовому секторі, а також зі свободою волевиявлення та демократією» [3, р. 47]. Сучасні реалії підтвердили цей песимістичний прогноз: державна крихкість і криза інститутів («держави на папері») поглибилися, а економічне розшарування набуло нових, драматичних масштабів, що призвело до безпекового вакууму, який миттєво заповнили джихадисти та іноземні приватні військові кампанії (ПВК).

Якщо у 2015 р. аналітики сподівалися на подолання цих хвороб через концепцію «Африка на підйомі» (англ. Africa Rising), то сьогодні очевидно, що криза лише масштабувалася. Економічний розрив, про який писав Солон, перетворився на прірву. ПАР та Ботсвана залишаються інституційними та фінансовими хабами, але тепер вони стикаються з внутрішньою кризою (у ПАР – хронічний дефіцит електроенергії [4] та безробіття серед молоді понад 40–50% [5]). Ангола та нові енергетичні гіганти (наприклад, Гана, Мозамбик) відірвалися вперед завдяки експорту газу та літію. Водночас їхні сусіди по регіону Сахель (Малі, Нігер, Чад) або Сомалі та Південний Судан через конфлікти опинилися на межі повного економічного колапсу та голоду. Концепція «держав на папері» (англ. Fragile States) (або неспроможних держав – англ. Failed States) сьогодні є головним безпековим викликом у регіоні. У таких країнах, як Сомалі, ЦАР, ДР Конго або Лівія, центральний уряд контролює лише столицю та кілька великих міст. Решта території контролюється повстанцями, племінними вождями або терористичними угрупованнями (Боко Харам, «Аш-Шабааб»). Кордони існують лише на географічних картах, а прикордонний контроль практично відсутній.

Попри номінальне зростання ВВП деяких країн, якість життя населення не покращилася. За даними Економічної комісії ООН для Африки (UNECA), понад 400 мільйонів африканців досі живуть за межею абсолютної бідності [6]. Понад 80% робочої сили в масштабах всього континенту зайняті в неформальному секторі економіки (вулична торгівля, підробітки) [7]. Це означає повну відсутність соціальних гарантій, стабільних зарплат чи медичного страхування. У XXI столітті континент переживає те, що політологи називають «демократичним відкатом» (англ. democratic backsliding). Дев'ять успішних переворотів за останні роки повністю знищили демократичні інститути в поясі Сахелю. Військові хунти скасували конституції та заборо-

нили політичні партії. У країнах, де переворотів не було, лідери часто переписують конституції під себе, щоб обнулити президентські терміни (як це відбулося в Того, Кот-д'Івуарі, Гвінеї). За індексами Freedom House, рівень політичних свобод в Африці падає багато років поспіль.

Отже, сучасна архітектура безпеки в Африці не виникла у вакуумі – вона є результатом болісного демонтажу колоніальної та постколоніальної спадщини. Умови нового поліцентричного світу вимагають від континенту консолідації та суб'єктності, проте неможливо зрозуміти нинішній параліч чи потенціал африканських інститутів без аналізу їхнього історичного генезису. Саме тому, перш ніж оцінювати сучасні гібридні загрози та геополітичне суперництво зовнішніх акторів, необхідно дослідити, як континент намагався реформувати сам себе, здійснивши радикальний інституційний перехід від доктрини абсолютного невтручання часів Організації африканської єдності до сучасної філософії «небайдужості» Африканського союзу.

Перехід від Організації африканської єдності (ОАЄ) до Африканського союзу на межі тисячоліть став найважливішим інституційним зрушенням у новітній історії континенту. Це була не просто зміна вивіски, а радикальна зміна всієї філософії колективної безпеки.

ОАЄ створювалася в епоху деколонізації з головною метою – захистити щойно здобуту незалежність від повернення європейських імперій. ОАЄ узаконила штучні кордони, накреслені європейцями на Берлінській конференції 1884–1885 років. Попри те, що вони розділили етноси та племена, це рішення упередило сотні потенційних міждержавних воєн за території. Наріжним каменем ОАЄ був принцип абсолютного невтручання у внутрішні справи держав-членів. Це перетворило організацію на «клуб диктаторів». Поки лідер формально утримував владу, він міг чинити будь-які злочини проти власного народу. Доктрина ОАЄ виявилася абсолютно безпорадною перед внутрішніми конфліктами. Організація була змушена мовчки спостерігати за кривавими громадянськими війнами в Анголі та Мозамбіку, колапсом Сомалі та найстрашнішою катастрофою – геноцидом у Руанді 1994 року, де за 100 днів винищили близько 800 тисяч людей [8]. Руанда довела: філософію безпеки Африки потрібно негайно змінювати.

У 2002 р. ОАЄ змінив Африканський союз (АС), який проголосив перехід від старої парадигми захисту лідерів до парадигми захисту народів. Головна юридична та політична інновація АС закріплена в Установчому акті Африканського союзу (зокрема, стаття 4(h)). Вона проголошує право Союзу

на інтервенцію (втручання) у справи держави-члена за рішенням Асамблеї у випадку серйозних обставин: воєнних злочинів, геноциду та злочинів проти людяності [9]. Це стало африканським аналогом глобальної концепції ООН «Обов'язок захищати» (англ. Responsibility to Protect – R2P). АС чітко прописав нульову толерантність до військових переворотів. Країна, де відбувається путч, негайно виключається з діяльності АС до відновлення конституційного ладу.

Нова безпекова модель викристалізувалася у гасло: «Африканським проблемам – африканські рішення». Вона передбачає, що континент має самостійно гасити пожежі конфліктів, не чекаючи на запізнілі реакції Ради Безпеки ООН чи суб'єктивні гуманітарні інтервенції Заходу. Проте на практиці ця амбітна доктрина натрапила на три системні обмеження. По-перше, *хронічний фінансовий голод* (безпекові місії АС (наприклад, у Сомалі чи Дар-фурі) досі на 60–80% фінансуються зовнішніми донорами – переважно Європейським Союзом через Європейський фонд миру та ООН [10]. Це підтримує саму ідею автономії: той, хто платить, зрештою впливає на політичні рішення. По-друге, *брак військової логістики* (проблема інституційного паралічу Африканських сил постійної готовності (англ. African Standby Force – ASF) є одним із найбільш обговорюваних провалів у військовій аналітиці континенту. Ідея створення п'яти регіональних військових бригад (Північ, Південь, Схід, Захід, Центр), які мали б розгорнутися за 14 днів у разі геноциду чи перевороту, досі залишається переважно декларативною. Офіційний аудит, проведений на замовлення самого АС, визнав, що попри оголошення про «повну оперативну готовність» (англ. Full Operational Capability) ще у 2015 році, ASF жодного разу не були розгорнуті як єдина континентальна сила. Причини, вказані в аудиті: критична залежність від іноземного логістичного забезпечення, відсутність спільної системи військового командування та зв'язку, а також хронічний дефіцит фінансування Стратегічного військового депо (англ. Continental Logistics Base) в Дуалі, Камерун [11; 12]. По-третє, *національний егоїзм лідерів*: регіональні гіганти (ПАР, Нігерія, Ефіопія, Алжир) часто використовують безпекові структури АС не для встановлення загального миру, а для просування власних сфер впливу у своїх субрегіонах. Відомий африканський геополітик професор Адекеє Адебаджо прямо описує ПАР та Нігерію як «два стовпи» (Pax Nigeriana та Pax South Africana), довкола яких обертається вся безпека континенту. Він доводить, що коли Ефіопія використовує механізми блоку IGAD (Східна Африка) для

військового втручання в Сомалі, це продиктовано не лише миротворчими намірами АС, а стратегічним суперництвом Ефіопії з Еритреєю та Єгиптом за контроль над Африканським Рогом і басейном річки Ніл [13].

Отже, задекларована АС модель автономної безпеки опинилася в лещатах між фінансовою залежністю від Заходу, технічною слабкістю власних сил реагування та геополітичним егоїзмом регіональних гегемонів. Цей глибокий інституційний та логістичний вакуум не просто підірвав життєздатність доктрини «африканських рішень», а перетворив континент на вразливу мішень для нових дестабілізаційних чинників ХХІ століття. Нездатність класичних політико-дипломатичних інструментів гарантувати стабільність спровокувала масштабну системну кризу, анатомію якої ми розглянемо крізь призму транснаціонального тероризму, кліматичних тригерів та нової «епідемії» військових переворотів.

Сьогодні континент стикається з глухими безпековими пастками поліцентричного світу, де локальні етнічні суперечки резонують із глобальним тероризмом, кліматичним колапсом та геополітичним найманством. Така ситуація сприяє виникненню та ескалації великої кількості конфліктів та хаотизації. «З 1945 по 2000 роки в Африці сталося понад 95 збройних конфліктів, із них 45 громадянських воєн, а також 44 військові перевороти» [3, р. 49]. Ситуація здавалася покращилася на початку ХХІ століття, але сьогодні кількість військових переворотів і збройних конфліктів значно збільшилася (див. Табл. 1 [14]). Серія військових путчів після 2020 року (Малі, Буркіна-Фасо, Гвінея, Судан, Нігер, Габон) утворила безперервний географічний коридор військових диктатур від Атлантичного океану до Чорного моря. Цей феномен має кілька глибинних причин. По-перше, повний крах ілюзії «західної демократії». Цивільні уряди, які підтримувалися Заходом (насамперед Францією), виявилися корумпованими елітами. Вони не змогли забезпечити населенню ні базової безпеки, ні економічного розвитку. Військові хунти вдало використали цей гнів, позиціонуючи себе як «рятівників нації». По-друге, феномен «популізму в камуфляжі». На відміну від переворотів ХХ ст., сучасні путчі мають потужну вуличну підтримку. Місцеве населення, особливо радикалізована безробітна молодь, зустрічає військових із прапорами, оскільки вбачає в них єдину альтернативу неефективній цивільній бюрократії. По-третє, конституційні маніпуляції. Самі цивільні лідери часто провокували перевороти, незаконно переписуючи конституції для продовження своїх термінів (як Альфа Конде

в Гвінеї). Військові путчі стали «дзеркальною відповіддю» на ці конституційні заколоти зверху.

Таблиця 1

Військові конфлікти і перевороти в Африці (1945–2026 рр.)

Показник	1945–2000 рр. (55 років)	2000–2026 рр. (26 років)	Тенденція
Військові перевороти	44 успішні	Понад 20 успішних (з понад 45 спроб)	Кількість знизилася на початку століття, але переживає стрімке зростання після 2020 року
Активні конфлікти	Понад 95 за весь період	Понад 50 одночасно	Конфлікти подрібнилися, стали асиметричними (джихадизм, ПВК, повстанці)
Природа конфліктів	Ідеологічні, міжурядові, деколонізація	Міжгромадські, ресурсні, терористичні	Боротьба за корисні копалини, наслідки кліматичних змін (вода / земля)

Отже, «епідемія» військових переворотів у Сахелі не просто змінила політичний ландшафт регіону, а завдала нищівного удару по крихкій координації безпеки на континенті. Повалення легітимних урядів та подальша міжнародна ізоляція військових хунт призвели до паралічу спільних антитерористичних програм (таких як регіональні ініціативи G5 Sahel та військові місії західних держав) [15]. Військовий та інституційний вакуум, що виник унаслідок внутрішньополітичних міжусобиць і деградації державних інститутів, миттєво став ідеальним живильним середовищем для асиметричних загроз. Саме ця системна слабкість і втрата контролю над кордонами дозволили транснаціональному тероризму та насильницькому екстремізму здійснити стрімку експансію, перетворивши дестабілізовані путчами регіони на головний світовий епіцентр джихадистського франчайзингу.

Сучасний тероризм в Африці переживає не занепад, а глибоку структурну еволюцію. Після розгрому «халіфату» ІДІЛ в Іраку та Сирії, а також ліквідації верхівки Аль-Каїди на Близькому Сході, саме африканський континент став головним операційним простором для обох глобальних терористичних мереж. Вони діють через модель «ідеологічного франчайзингу»: надають місцевим повстанським рухам свій бренд, медіапідтримку та криптофінансування в обмін на лояльність.

У регіоні Сахель конфлікт набув унікальної форми: тут фіксується не лише війна терористів проти залишків державних армій, а й запекла міжусобна війна за ресурси між двома франшизами: Угрупованням перемоги ісламу й мусульман (англ. Jama'at Nusrat al-Islam wal-Muslimin – JNIM) та Ісламською державою у Великому Сахелі (англ. Islamic State in the Greater Sahara – ISGS). Угруповання перемоги ісламу й мусульман (Джамаат Нусрат аль-Іслам валь-Муслімін) є офіційним крилом Аль-Каїди в Сахелі. Воно діє дуже гнучко: інтегрується в місцеві племінні структури (особливо серед кочівників-фулані), бере на себе функції суддів та захисників бідних від корумпованої столичної влади. Ісламська держава у Великому Сахелі у свою чергу є франшизою ІДІЛ. На відміну від JNIM, вони сповідують тактику ультранасильства, здійснюючи масові страти цивільних та масштабні напади на військові бази (наприклад, у прикордонних зонах Малі та Нігеру).

У басейні озера Чад нігерійська організація «Боко Харам» пройшла шлях внутрішнього розколу, унаслідок якого домінування перехопила Західно-африканська провінція Ісламської держави (англ. The Islamic State – West Africa Province – ISWAP). За даними звітів ООН, ISWAP сьогодні є одним із найбагатших філіалів ІДІЛ у світі. Вони побудували квазідержаву навколо озера Чад, збирають податки з рибалок та фермерів, забезпечують відносну безпеку на підконтрольних територіях, що робить їх привабливішими для зuboжлого населення, ніж беспорядні державні інститути.

Сомалійське угруповання «Аш-Шабааб» (філіал Аль-Каїди) залишається найстійкішою терористичною загрозою на Африканському Розі. Попри багаторічну протидію місії АС (ATMIS / AUSSOM) та удари американських дронів, угруповання контролює величезні сільські райони Сомалі. За оцінками Ради Безпеки ООН, річний бюджет «Аш-Шабааб» перевищує 100 мільйонів доларів [16]. Вони збирають «податки» (рекети) навіть у підконтрольній уряду столиці Могадішо, обкладаючи митом імпорти у морському порту. Отримані кошти використовуються для фінансування терактів у су-

сідніх Кенії та Уганді з метою підриву їхньої туристичної економіки та виведення їхніх військ із Сомалі.

Експансія джихадизму просунулася глибоко на південь континенту, що раніше вважалося неможливим. У ДР Конго угруповання Альянс демократичних сил (англ. Allied Democratic Forces – ADF), яке раніше було локальним угандійським повстанським рухом, присягнуло ІДІЛ – Islamic State – Central Africa Province (ISCAP). Сьогодні вони влаштовують криваву різанину християнського населення на сході Конго, використовуючи хаос навколо видобутку кобальту та золота. У Мозамбіку провінція Кабу-Делгаду була паралізована угрупованням «Ансар аль-Сунна» (теж під брендом ІДІЛ). Вони заблокували багатомільярдні міжнародні проекти з видобутку зрідженого природного газу (зокрема французької компанії TotalEnergies), змусивши безпековий блок SADC та Руанду ввести туди регулярні війська.

Отже, сучасний африканський тероризм переміг державу на полі економіки та соціального забезпечення. Джихадисти заповнюють вакуум влади: там, де держава не здатна побудувати школу, дорогу чи забезпечити справедливий суд, терористи пропонують свої (нехай і жорстокі) альтернативи. Військове знищення лідерів більше не вирішує проблему, оскільки соціально-економічні причини радикалізації залишаються недоторканими.

Поряд із класичним тероризмом та військовими переворотами в Африці стрімко розвивається тіньова економіка насилля. Слабкість державних інститутів, прозорість кордонів та вихід до стратегічних морських шляхів перетворили континент на ідеальний простір для асиметричних і гібридних загроз.

Якщо на початку 2010-х років світовою загрозою було сомалійське піратство, то згодом епіцентр морського розбою перемістився на протилежний бік континенту – до Гвінейської затоки (нігерійське узбережжя, води Беніну, Того та Габону). На відміну від сомалійців, які захоплювали судна заради викупу, пірати Гвінейської затоки діють за більш жорстокою схемою: вони викрадають нафту з танкерів для перепродажу на чорному ринку або беруть у заручники виключно капітанів та цінних членів екіпажу. Завдяки спільним зусиллям ВМС Нігерії, міжнародному патрулюванню та впровадженню архітектури морської безпеки Яунде (фр. Yaoundé Architecture), кількість нападів у відкритому морі вдалося суттєво знизити. Проте, як зазначає Міжнародне морське бюро (ІМВ) у своїх звітах, загроза не зникла, а трансформувалася: піратські синдикати змістили активність у бік збройних пограбу-

вань на якірних стоянках, річкового бандитизму в дельті річки Нігер та опортуністичних нападів у територіальних водах менш захищених сусідніх країн [17].

Також континент перетворився на найважливіший транзитний міст між виробниками наркотиків у Латинській Америці та Азії та споживачами в Європі. Такі країни, як Гвінея-Бісау, Кабо-Верде та Малі, стали опорними пунктами для латиноамериканських наркокартелів. За даними Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC), щорічно через Західну Африку та пустелю Сахара проходять десятки тон кокаїну високої чистоти [18].

Сахель і Центральна Африка завалені нелегальною зброєю. Головними джерелами є старі розграбовані арсенали після повалення режиму Муаммара Каддафі в Лівії, а також сучасний контрабандний потік, що живить терористичні угруповання. Ця зброя є паливом для місцевих бандитських угруповань (так званих *bandits* у Північно-Західній Нігерії), які займаються масовими викраденнями цивільних (зокрема школярів) заради викупу.

Африка переживає бум цифровізації та поширення мобільного банкінгу (системи на кшталт M-Pesa), проте рівень кіберзахисту залишається найнижчим у світі. Це зробило континент мішенню як для фінансових шахраїв, так і для державних хакерських угруповань. За даними звітів провідних безпекових фірм (зокрема Interpol African Cyberthreat Assessment Report), кіберзлочинність щорічно вимиває з бідних африканських економік понад 4–4,5 мільярда доларів [19]. Найпопулярніші загрози – це компрометація ділової пошти (BEC-атаки), вимагання викупу за допомогою вірусів-шифрувальників (*ransomware*) від державних інституцій та критичної інфраструктури, а також масштабне цифрове шахрайство. Російські та китайські хакерські групи використовують слабкість африканського кіберпростору для шпигунства за урядовими структурами, африканськими штаб-квартирами (включно з серверами АС в Аддис-Абебі) та для проведення масштабних дезінформаційних кампаній у соцмережах (через так звані «троль-фабрики») з метою дискредитації західних країн та підтримки військових хунт.

Гібридизація безпекового середовища Африки ХХІ століття виявляється у розмиванні меж між природними катастрофами, демографічними зрушеннями та кримінальним контролем над надрами. Без урахування цих невійськових чинників побудова життєздатної моделі стабільності є неможливою.

Кліматичні зміни в Африці – це не абстрактна загроза майбутнього, а щоденний безпековий чинник. Найбільш драматично це простежується у Сахельському регіоні та басейні озера Чад. За даними ООН, площа водно-зеркала озера Чад через глобальне потепління та нераціональне водокористування зменшилася приблизно на 90% порівняно з 1960-ми роками. Це позбавило засобів до існування понад 30 мільйонів людей (рибалок, пастухів, фермерів) [20]. Опинившись у ситуації абсолютного зубожіння, місцева молодь масово поповнює лави терористичних угруповань «Боко Харам» та ISWAP, які пропонують фінансове забезпечення.

Процес деградації земель та опустелювання, що просувається на південь, змушує напівкочові племена пастухів (наприклад, фулані) мігрувати в пошуках пасовищ на території осілих землеробських громад (етносу догон у Малі або християнських громад у «Середньому поясі» Нігерії). Ці екологічні мікроконфлікти за воду та землю швидко політизуються, набувають міжетнічного та міжрелігійного забарвлення, а кількість їхніх жертв часто перевищує втрати від терактів джихадистів.

Африка володіє величезними запасами критично важливої сировини для світового «зеленого переходу» (літій, кобальт, нікель, рідкоземельні метали), проте наявність цих багатств посилює внутрішню нестабільність – явище, відоме як «ресурсне прокляття». Східні провінції Демократичної Республіки Конго залишаються зоною перманентного насилля, де діють понад 120 збройних угруповань (зокрема повстанці M23 та філіал ІДІЛ – ADF) [21]. Головна мета цих сил – не повалення уряду, а контроль за нелегальним видобутком та контрабандою колітану, кобальту й золота через сусідні країни на світові ринки. У Малі, Буркіна-Фасо та Нігері кустарні золоті копальні стали ключовим джерелом самофінансування як для джихадистів (JNIM), так і для військових хунт та іноземних найманців (російського «Африканського корпусу»), які витісняють західні видобувні компанії та використовують золото для обходу міжнародних санкцій.

Поєднання збройних конфліктів, військових переворотів та кліматичних катастроф провокує безпрецедентні міграційні зсуви. Основна маса африканських біженців не досягає кордонів ЄС, а залишається всередині континенту. Мільйони внутрішньо переміщених осіб концентруються у стихійних таборах (Судан, ДР Конго, Сомалі), які стають джерелом епідемій, гуманітарних катастроф та криміналізації суміжних територій. Такі країни, як Лівія, Туніс, Марокко та Нігер, перетворилися на транзитні хаби для мігрантів,

які намагаються потрапити до Європи. Військові хунти Сахелю (зокрема Нігер) свідомо скасували закони проти нелегальної міграції, використовуючи загрозу відкриття міграційних шлюзів як інструмент геополітичного тиску та шантажу європейських держав [22].

Підсумовуючи комплексний аналіз безпекової деструкції, можна констатувати, що у XXI ст. африканський континент опинився в епіцентрі «ідеального шторму». Сучасне безпекове середовище регіону остаточно втратило ознаки класичної лінійності: політичний хаос та «епідемія» військових переворотів не просто руйнують демократичні інститути, а є каталізатором для транснаціонального терористичного франчайзингу. Своєю чергою, цей асиметричний тиск накладається на глибокі невійськові тригери – кліматичний колапс, руйнування екосистем та запеклу гібридну боротьбу криміналізованих угруповань за контроль над стратегічною ресурсною рентою.

Усі ці чинники замикаються у деструктивне коло, де екологічна бідність живить радикалізм, а безпорадність цивільних урядів провокує нові путчі, повністю паралізуючи регіональну координацію. Очевидно, що такий безпрецедентний рівень гібридизації загроз вимагає не просто локальних військових відповідей, а надпотужної, гнучкої та фінансово незалежної системи колективного реагування. У зв'язку з цим виникає критична потреба оцінити, наскільки сам континент здатний протистояти цим викликам. Це змушує нас перейти від анатомії загроз до детального дослідження внутрішньої безпекової архітектури континенту – структури, ефективності та ключових вад Архітектури миру та безпеки Африканського Союзу (англ. African Peace and Security Architecture – APSA), яка у XXI ст. намагається знайти формулу тривалого замирення.

Структурними елементами APSA є Рада миру та безпеки, Континентальна система раннього попередження, Група мудреців. Рада миру та безпеки (англ. Peace and Security Council – PSC) є постійно діючим органом АС для запобігання, врегулювання та вирішення конфліктів. Вона була створена за зразком Ради Безпеки (РБ) ООН, але має кілька важливих відмінностей, які визначають її ефективність. До PSC входять 15 країн-членів, які обираються Асамблеєю АС на основі принципу рівного географічного представництва (3 від Центральної, 3 від Східної, 2 від Північної, 4 від Західної та 3 від Південної Африки). 5 членів обираються терміном на три роки, а 10 – на два роки. На відміну від РБ ООН, у PSC жодна держава (навіть регіональні гіганти, такі як Нігерія чи ПАР) не має права вето. Рішення ухвалюються

консенсусом, а в разі його відсутності – більшістю у дві третини голосів. Це теоретично робить Раду значно менш паралізованою, ніж її глобальний аналог в Нью-Йорку. PSC має безпрецедентне право рекомендувати Асамблеї АС застосувати військову інтервенцію в державі-члені у випадку геноциду чи воєнних злочинів (стаття 4(h) Установчого акту) [9]. Проте в умовах сучасної «епідемії переворотів» PSC зіткнулася з кризою легітимності. Головною відповіддю PSC на перевороти залишається автоматичне призупинення членства країни в АС. Однак для військових хунт у Малі чи Нігері це рішення виявилось слабким стримуючим чинником. Раду часто звинувачують у подвійних стандартах. Наприклад, PSC блискавично засудила переворот у Нігері, але продемонструвала набагато м'якшу позицію щодо Чаду, де після загибелі президента Ідріса Дебі у 2021 р. владу неконституційно перейняв його син, очоливши військову раду. Такий селективний підхід підтримує реноме PSC як безстороннього арбітра.

Континентальна система раннього попередження (англ. Continental Early Warning System – CEWS) є інформаційно-технологічним «авангардом» APSA, який відповідає за збір даних та прогнозування конфліктів до моменту їхнього збройного спалаху [23]. CEWS базується в Аддис-Абебі та використовує сучасні інструменти моніторингу: супутникові дані, відкриті медіа-джерела, звіти неурядових організацій та економічні індикатори. Система збирає інформацію за критеріями політичної напруги, переміщення населення, коливання цін на продовольство та екологічних змін. CEWS інтегрована з аналогічними центрами моніторингу субрегіональних організацій (наприклад, системою ECOWARN у блоці ECOWAS), формуючи єдину континентальну аналітичну мережу. Аналіз практичної діяльності CEWS виявляє серйозну інституційну проблему, яку дослідники називають «прірвою між попередженням та дією» (англ. early warning-early action gap). Технічно система працює успішно, регулярно генеруючи аналітичні звіти та сигналізуючи PSC про критичне зростання напруги (як це було перед конфліктами в Ефіопії чи Судані). Проте PSC часто ігнорує ці попередження. Політичне керівництво АС не має обов'язкових автоматичних протоколів реагування на сигнали CEWS. Як наслідок, коли система звітує про неминучу кризу, дипломатичні жорна АС застрягають у тривалих узгодженнях через небажання держав-членів створювати прецеденти тиску на сусідів.

Група мудреців (англ. Panel of the Wise) є одним із найунікальніших інструментів APSA. Цей орган уособлює спробу інтегрувати традиційні аф-

риканські інститути медіації та авторитету старійшин у сучасне міжнародне право. У той час як Рада миру та безпеки (PSC) діє за допомогою політичного тиску та санкцій, а Африканські сили постійної готовності (ASF) орієнтовані на військово-примус, Група мудреців уособлює «м'яку силу» та превентивну дипломатію континенту [24]. Група складається з 5 високоповажних осіб (по одній від кожного субрегіону Африки), які обираються Асамблеєю АС терміном на три роки з можливістю одноразового переобрання. «Мудрецями» стають колишні президенти, видатні дипломати, лауреати Нобелівської премії миру або авторитетні громадські діячі, які мають бездоганну репутацію. Головна зброя Групи – не юридичні повноваження, а високий моральний авторитет членів. Це дозволяє їм вести конфіденційні переговори з тими лідерами чи повстанцями, які відмовляються говорити з офіційними структурами АС. Група мудреців виконує роль «політичного вогнегасника», діючи до того, як конфлікт перейде у гарячу фазу. Члени групи здійснюють місії швидкого реагування в країні, де різко зростає політична напруга (наприклад, напередодні виборів, під час конституційних криз або етнічних заворушень), також проводять неопублічні «переговори за зачиненими дверима» між урядом та опозицією для зниження ризику громадянської війни. На замовлення PSC Група готує аналітичні доповіді щодо системних причин нестабільності на континенті (наприклад, проблеми насильства під час виборів або безкарності за воєнні злочини).

Через масштабне зростання кількості конфліктів у XXI ст. п'яти осіб виявилось замало. Це змусило АС розширити інструмент: були створені PanWise (Панафриканська мережа мудреців) – парасолькова структура, яка об'єднала Групу мудреців АС із подібними радами старійшин на рівні регіональних блоків (ECOWAS, SADC, IGAD) для координації зусиль; FemWise-Africa (Асоціація африканських жінок-медіаторів) з метою подолати патріархальні стереотипи та залучити жінок до процесів превентивної дипломатії та локального примирення, оскільки саме жінки найчастіше стають жертвами асиметричних конфліктів.

Попри високу оцінку з боку дослідників (зокрема нігерійських аналітиків Університету Базе), Група мудреців має хронічні інституційні обмеження, а саме: брак ініціативності (тривалий час Група не могла розпочати медіацію самостійно – їй було потрібне офіційне доручення від PSC або Голови Комісії АС; хоча згодом процедуру дещо спростили, бюрократичні затримки часто заважають «мудрецам» прибути на місце кризи в перші

ж години її спалаху); ресурсний дефіцит (маленький секретаріат та обмежене фінансування не дозволяють утримувати постійні моніторингові місії на місцях конфліктів); політичний егоїзм урядів (якщо чинний диктатор або військова хунта відмовляється приймати Групу мудреців, оголошуючи кризу «внутрішньою справою»), АС не має механізмів змусити режим до діалогу).

Африканські сили постійної готовності (англ. African Standby Force – ASF) є ключовим військово-стратегічним інструментом Архітектури миру та безпеки Африканського Союзу (APSA) [11]. Задум їх створення полягав у побудові першого в історії континенту багатонаціонального військового контингенту, здатного до швидкого розгортання без прямої логістичної залежності від ООН чи НАТО. Проте на практиці ASF перетворилися на один із найбільш критикованих та інституційно паралізованих проєктів АС.

Згідно з початковим планом АС, ASF мали складатися з п'яти субрегіональних бригад (Північ, Південь, Схід, Захід, Центр), сформованих із військових, поліцейських та цивільних компонентів держав-членів. Головна інновація полягала в розробці шести сценаріїв розгортання – від надання військових радників до сценарію № 6, який передбачав силове втручання АС протягом 14 днів у разі загрози геноциду чи масових воєнних злочинів. Нігерійські дослідники, зокрема аналітики з Університету Базе (Абуджа), детально препарують причини, чому ASF за понад 20 років існування жодного разу не були розгорнуті як єдина континентальна сила під прапором АС. Головні системні вади класифікують за трьома напрямками.

1. *Техніко-логістичний тупик.* Регіональні бригади мають критичний дефіцит засобів стратегічного повітряного транспорту (транспортної авіації). АС не має можливості оперативно перекинути важку техніку та тисячі військових у зону конфлікту за визначені 14 днів; крім того, через використання державами-членами зброї різних типів (радянські, західні, китайські зразки) виникає повна несумісність боєприпасів, палива та спільних систем військового зв'язку.

2. *Політична фрагментація та егоїзм.* Замість того, щоб задіяти механізм ASF під егідою АС, африканські лідери воліють створювати тимчасові, гнучкі коаліції (ad-hoc coalitions) поза структурами Союзу. Яскравими прикладами є: MNJTF (Багатонаціональна спільна оперативна група) для боротьби з «Боко Харам» навколо озера Чад; спільні військові операції блоків ECOWAS чи SADC (місія в Мозамбіку). Держави ігнорують ASF, оскільки

субрегіональні гегемони (Нігерія, ПАР, Ефіопія) не бажають підпорядковувати свої національні війська бюрократичному командуванню АС в Аддис-Абебі).

3. *Інституційне перекриття та концептуальний параліч*, викликаний несумісністю військових культур регіональних штабів. Проблема фіктивності оперативної готовності ASF офіційно задокументована самим АС у так званому «Звіті Гамбарі» (Gambari Report – незалежний аудит під керівництвом нігерійського професора Ібрагіма Гамбарі). Звіт констатував: попри гучні політичні декларації про «повну боєздатність», головна логістична база АС у Дуалі (Камерун) залишається недофінансованою, а координація між регіональними штабами заблокована через брак єдиної військової доктрини [11].

Нездатність ASF трансформуватися з паперового проекту на реальну армію швидкого реагування призвела до трагічних наслідків для континенту. Саме цей військовий вакуум змусив африканські уряди спочатку поклатися на французькі антитерористичні операції (на кшталт місії Barkhane), а після їхнього фіаско та серії переворотів – відкрити двері для російських найманців («Африканський корпус») та китайських приватних безпекових компаній.

Отже, детальний аналіз Архітектури миру та безпеки Африканського союзу (APSA) оголює глибокий розрив між інституційним дизайном та суворими реаліями на місцях. Політична селективність Ради миру та безпеки, хронічний аналітичний параліч системи раннього попередження, обмеженість Групи мудреців та, зрештою, тривимірний глухий кут Африканських сил постійної готовності (ASF) – логістичний, політичний та доктринальний – зафіксований у звіті І. Гамбарі, доводять неспроможність загальноконтинентальних механізмів самостійно гасити пожежі сучасних гібридних криз.

Ця очевидна інституційна слабкість центральних органів в Аддис-Абебі змусила безпековий маятник хитнутися в бік децентралізації. Оскільки континентальний щит виявився занадто неповоротким, головний тягар реагування на перевороти, тероризм та громадянські війни перемістився на рівень субрегіональних економічних спільнот. Вони стали першою лінією оборони, що змушує нас перейти до детального аналізу діяльності, військового досвіду та внутрішньої конкуренції таких потужних регіональних блоків, як ECOWAS у Західній Африці та SADC на півдні континенту.

Протягом десятиліть Економічне співтовариство країн Західної Африки (англ. The Economic Community of West African States – ECOWAS)

зі штаб-квартирою в Абуджі, Нігерія, вважався найуспішнішим та найбільш інтегрованим субрегіональним блоком Африки. На відміну від інших організацій, ECOWAS мав реальний досвід успішних військових інтервенцій під егідою своїх моніторингових сил ECOMOG (придушення громадянських воєн у Ліберії та Сьєрра-Леоне у 1990-х рр., безкровне усунення диктатора Ях'я Джамме в Гамбії у 2017 р.). Проте новітня хвиля путчів повністю підірвала колишній авторитет блоку, поставивши його на межу виживання. Коли у 2020–2022 роках військові захопили владу в Малі, Буркіна-Фасо та Гвінеї, ECOWAS обмежився стандартними дипломатичними санкціями та вимаганням графіків повернення до цивільного врядування. Справжнім моментом істини став липневий переворот 2023 року в Нігері. Очолюваний президентом Нігерії Болую Тінубу блок висунув хунті Нігеру жорсткий військовий ультиматум: або звільнення президента Базума та повернення до конституційного ладу, або пряме військове вторгнення сил ECOWAS. Хунта ультиматум проігнорувала. Попри гучні заяви та розгортання «сил постійної готовності ECOWAS», блок так і не наважився розпочати військову операцію. Головними причинами стали: категорична відмова парламенту та суспільства самої Нігерії воювати проти сусідів, внутрішні розколи всередині блоку та страх розпалити велику регіональну війну. Це продемонструвало кричуще безсилля механізмів примусу ECOWAS.

Небажання терпіти економічні санкції та тиск з боку Абуджі призвело до безпрецедентного геополітичного демаршу. У вересні 2023 року Малі, Буркіна-Фасо та Нігер уклали оборонний пакт, а на початку 2024 року офіційно оголосили про негайний вихід із ECOWAS. Три військові режими створили альтернативну безпеково-політичну структуру – Альянс держав Сахелю (англ. Alliance of Sahel States – AES), яка повністю відкинула західні ліберальні стандарти [25]. Вони оголосили, що напад на одну з країн є нападом на всі, та вибудували спільну оборонну доктрину, орієнтовану на військове партнерство з Росією (через «Африканський корпус») та Китаєм, замість Франції та США.

Оскільки вихід трьох ключових країн руйнує єдину митну, економічну та логістичну зону Західної Африки, керівництво ECOWAS (зокрема під час самітів за участю лідерів Сенегалу та Того, які були посередниками) у 2025 та на початку 2026 року було змушене зняти більшість жорстких санкцій з Малі, Буркіна-Фасо та Нігеру, намагаючись повернути їх за стіл переговорів.

рів. Проте лідери AES демонструють непохитність, продовжуючи курс на інституційну та економічну автономію від ECOWAS.

Сучасна криза ECOWAS підсвітила глибокі внутрішні хвороби організації, які аналізують дослідники з Університету Верітас (Абуджа). Наводимо їх нижче.

1. *Пастка «клубу президентів»*. Населення регіону сприймає ECOWAS не як захисника прав громадян, а як інструмент солідарності чинних глав держав. Блок жорстко реагує на військові перевороти, але заплющує очі на «конституційні перевороти», коли цивільні лідери (як Алассан Уаттара в Кот-д'Івуарі чи колись Альфа Конде в Гвінеї) маніпулюють законами задля третього терміну. Це позбавляє організацію морального авторитету в очах простих африканців.

2. *Критична залежність від Нігерії*. Економіка та військова потужність Нігерії складають понад 60–70% від усього потенціалу ECOWAS. Коли Нігерія переживає внутрішню кризу (економічний спад, девальвація найри, боротьба з тероризмом джихадистів на власному полі), весь блок ECOWAS миттєво втрачає здатність проєктувати силу назовні) [26].

Військово-політична активність Співтовариства розвитку Південної Африки (англ. Southern African Development Community – SADC) є унікальним прикладом того, як один регіональний блок намагався одночасно загасити дві кардинально різні за своєю природою кризи – в Мозамбіку та в ДР Конго.

Надаємо детальний розбір обох операцій із порівняльним аналізом їхніх результатів, фінансових моделей та геополітичних наслідків.

Операція в Мозамбіку SAMIM (англ. SADC Mission in Mozambique) здійснювалася з липня 2021 року по 15 липня 2024 року (місію офіційно завершено та повністю виведено) в провінції Кабу-Делгаду (багата на поклади скрапленого природного газу) проти радикального ісламістського угруповання «Ансар аль-Сунна» (місцева франшиза ІДІЛ, відома також як «Аль-Шабааб», не плутати з сомалійською) [27]. Мозамбік спочатку неохоче погоджувався на інтервенцію сусідів по SADC. Паралельно з силами SAMIM (куди увійшли війська ПАР, Ботсвани, Лесото, Анголи та Танзанії), уряд Мозамбіку запросив Руандійські сили безпеки (RSF). Руанда (яка не є членом SADC) взяла під охорону ключові економічні зони – газові об'єкти компанії TotalEnergies, тоді як сили SAMIM зачищали та патрулювали ширші внутрішні райони провінції. SAMIM досягла тактичного успіху:

відбила великі міста, стабілізувала ситуацію та дозволила повернутися частині біженців. Однак бойовики перейшли до асиметричної партизанської війни [28]. Причиною закриття місії у 2024 році став фінансовий голод. Місія фінансувалася переважно самими країнами-учасницями (насамперед ПАР). Блок SADC ухвалив рішення, що не може фінансово утримувати дві великі операції одночасно, і перекинув ресурси на користь ДР Конго [29]. Мозамбик віддав очевидну перевагу руандійському контингенту як більш мобільному та ефективному. Після виходу SAMIM влітку 2024 року саме Руанда наростила свій контингент до 5 000 військових, повністю закривши вакуум безпеки за фінансової підтримки Європейського Союзу [30].

Місія в ДР Конго SAMIDRC (англ. SADC Mission in the DRC) здійснювалася з грудня 2023 року по першу половину 2025 року (достроково згорнута) у східній провінції ДР Конго (Північне Ківу) проти потужного, добре озброєного повстанського угруповання M23 (Рух 23 березня), яке користується прямою військовою та логістичною підтримкою сусідньої Руанди. До складу контингенту SAMIDRC увійшли війська ПАР, Танзанії та Малаві [31]. На відміну від класичних «блакитних шоломів» ООН (Місія ООН у Демократичній Республіці Конго – MONUSCO), SAMIDRC мала мандат на пряме силове знищення M23 спільно з урядовою армією ДР Конго (FARDC) [32]. Як вже було зазначено, угруповання M23 підтримується Руандою, у результаті SAMIDRC (де Танзанія та ПАР є ключовими силами) фактично вступила в проксі-війну проти Руанди на території Конго. Це створило парадокс: у Мозамбіку ПАР і Руанда воювали на одному боці, а в ДР Конго – опинилися по різні боки барикад. Попри те, що наприкінці 2024 року місію продовжили, у січні-лютому 2025 року бойовики M23 розгорнули масштабний наступ. Контингент SAMIDRC зазнав серйозних втрат (загинули десятки солдатів ПАР, Малаві та Танзанії), а стратегічні міста Гома та Саке були захоплені повстанцями. Сили SADC опинилися в оточенні та були фактично нейтралізовані [32]. У березні 2025 року на надзвичайному саміті SADC було ухвалено рішення про термінацію мандату SAMIDRC та її поетапне виведення через повну неможливість виконувати завдання в поточних умовах. З 29 квітня 2025 року розпочався офіційний вихід військ, який з огляду на географію довелося здійснювати за координації з лідерами M23/AFC та сухоходом через територію тієї ж Руанди [33]. Військовий вакуум змусив Кіншасу та Кігалі перейти до дипломатії, що зрештою вилилося у підписання масштабної мирної угоди між ДР Конго та Руандою у Вашингтоні (чер-

вень 2025 року). У табл. 2 [27; 30; 32] надано порівняння цих двох операцій SADC.

Таблиця 2

Порівняння операцій SADC в Мозамбіку та в ДР Конго

Критерій порівняння	Місія SAMIM (Мозамбік)	Місія SAMIDRC (ДР Конго)
Характер загрози	Асиметричний тероризм (ІДІЛ), партизанська та засадницька тактика	Регулярна проксі-війна з квазідержавною структурою (М23) за підтримки Руанди
Мандат сили	Стабілізація, патрулювання, підтримка мозамбікської армії	Пряма ліквідація ворога, примус до миру, наступальні операції
Результативність	Частковий успіх: бойовиків відтіснили, контроль над містами повернуто, але загрозу не ліквідовано повністю	Провал: позиції втрачено, ключові міста (Гома) здано, місію згорнуто достроково
Взаємодія з Руандою	Паралельне співіснування та непряма координація дій на полі бою	Пряме військово-політичне протистояння «на землі»
Причина завершення	Планове закриття через брак фінансування блоку SADC та успіхи Руанди	Дострокове припинення через важкі втрати та воєнну поразку біля Гоми

Які головні висновки для архітектури безпеки субрегіону можна зробити, аналізуючи ці дві операції? *По-перше*, претензії Південно-Африканської Республіки на роль регіонального гегемона зіткнулися з жорсткою реальністю. Бюджет та технічний стан Збройних сил ПАР (SANDF) не витягнули одночасне ведення двох інтенсивних операцій [32]. *По-друге*, приклад Руанди в Мозамбіку довів африканським урядам, що швидкі, професійні двосторонні контракти безпеки (Rwanda – Mozambique) часто працюють ефективніше, ніж неповороткі та політично заангажовані механізми регіональних блоків на кшталт SADC [27].

Східноафриканський регіон демонструє найвищу щільність конфліктів та унікальне переплетення повноважень двох блоків – Східноафриканське

співтовариство (англ. East African Community – EAC) та Міжурядовий орган з питань розвитку (англ. The Intergovernmental Authority on Development – IGAD). Ситуація ускладнюється тим, що головні регіональні лідери – Кенія та Ефіопія – одночасно є і головними миротворцями, і запеклими конкурентами за вплив на Сомалі та Південний Судан.

Сомалі є головним полігоном для безпекових ініціатив регіону, де зараз відбувається критична трансформація військової присутності. Перехідна місія АС в Сомалі (англ. The African Union Transition Mission in Somalia – ATMIS), що змінила колишню місію АС в Сомалі (англ. The African Union Mission in Somalia – AMISOM), основу якої склали війська Ефіопії, Кенії, Уганди, Бурунді та Джибуті, завершила свій вихід. Організація IGAD забезпечувала політичну рамку цієї місії, яка змогла захистити уряд у Могадішо та відбити у терористів «Аш-Шабааб» великі міста, але так і не спромоглася повністю ліквідувати угруповання. На зміну ATMIS з січня 2025 року прийшла нова місія АС з підтримки та стабілізації в Сомалі (англ. The African Union Support and Stabilisation Mission in Somalia – AUSSOM). Її запуск спровокував глибоку регіональну кризу через участь Ефіопії. На початку 2024 р. Ефіопія підписала меморандум із сепаратистським регіоном Сомаліленд про отримання доступу до моря в обмін на визнання його незалежності. У відповідь офіційна Сомалі (Могадішо) зблизилася з Єгиптом та Туреччиною і категорично заборонила ефіопським військам брати участь у новій місії AUSSOM, вимагаючи їхнього повного виведення. Це поставило під загрозу безпеку прикордонних районів [34].

Південний Судан залишається головним дипломатичним клопотом для блоку IGAD, який є гарантом мирної угоди між президентом Сальвою Кііром та віцепрезидентом Ріком Мачаром. Організація створила моніторингову місію (RJMEC) для контролю за інтеграцією армії та підготовкою до виборів. Через неспроможність сторін узгодити перепис населення, створення єдиних збройних сил та виборчі кордони, перехідний період постійно продовжується. Чергове масштабне перенесення виборів зафіксувало повне безсилля інструментів примусу IGAD. Ситуація катастрофічно погіршилася через тривалу громадянську війну в самому Судані між Збройними силами Судану (англ. Sudanese Armed Forces – SAF), які очолює генерал Абдель Фаттах аль-Бурхан, та Силами швидкої підтримки (англ. Rapid Support Forces – RSF) під керівництвом генерала Мухаммада Хамдана Дагало, більш відомого як Хеметі [35]. Судан також є членом IGAD, і цей конфлікт фактично пара-

лізував внутрішні механізми організації, спровокувавши потік мільйонів біженців до Південного Судану, що підриває його крихку стабільність.

І уся ця ситуація ускладнюється конкуренцією за регіональне лідерство між Кенією та Ефіопією. Кенія позиціонує себе як головні ворота до Східної Африки. Вона використовує членство в ЕАС для економічної експансії (кенійські банки та компанії домінують у регіоні). Найробі робить ставку на статус нейтрального посередника. Кенія курувала мирні процеси в Найробі щодо Сходу ДР Конго (в межах ЕАС) та активно залучена до медіації в Південному Судані (ініціатива Tumaini). Кенія також демонструє глобальні амбіції, очоливши безпекову місію ООН у Гаїті.

Аддис-Абеба залишається політичною столицею Африки, оскільки тут розташована штаб-квартира АС. Ефіопія традиційно вважає Африканський Ріг своєю виключною сферою впливу. Ефіопія частіше використовує «жорстку силу» – її війська здійснюють прямі односторонні інтервенції в Сомалі для захисту власних кордонів від «Аш-Шабааб», незалежно від мандатів ООН чи АС. Попри амбіції, Ефіопія серйозно ослаблена внутрішніми проблемами – наслідками війни в Тиграї, а також триваючими повстаннями в регіонах Амхара та Оромія. Брак фінансів та внутрішній розкол обмежують здатність Ефіопії бути ефективним і надійним гарантом регіональної безпеки, змушуючи її йти на радикальні кроки (як-от угода із Сомалілендом).

Отже, Східна Африка демонструє, що миротворчість субрегіональних організацій є заручником національних інтересів Кенії та Ефіопії. Поки Кенія успішно нарощує дипломатичний авторитет, Ефіопія через внутрішні кризи та конфлікт із Сомалі руйнує єдність блоку IGAD, що відкриває простір для залучення зовнішніх гравців (Єгипет, ОАЕ, Туреччина).

Переходимо до одного з найскладніших та найцікавіших феноменів африканської геополітики – інституційного перекриття, яке в академічній та політичній спільноті отримало влучну назву «ефект миски зі спагеті» (англ. Spaghetti bowl effect) [36]. Цей термін описує ситуацію, коли десятки регіональних організацій на континенті мають однакові або суміжні повноваження, а держави є членами кількох блоків одночасно, наприклад: ДР Конго одночасно входить до SADC, ЕАС, COMESA та ECCAS, розриваючись між різними безпековими та митними правилами. Через це нитки інтеграції, безпекових мандатів та зобов'язань заплутуються, наче спагеті в тарілці.

АС офіційно визнає 8 регіональних економічних спільнот (РЕС) як свої «будівельні блоки». На практиці на континенті діє понад 20 субрегіональних

організацій (включно з валютними союзами та оборонними пактами). Понад 95% країн Африки є членами щонайменше двох блоків, а деякі (як-от Кенія чи ДР Конго) – трьох або чотирьох одночасно.

У теорії архітектура безпеки має чітку ієрархію, закріплену в Архітектурі миру та безпеки Африки (APSA). Першими на кризу мають реагувати регіональні блоки (ПЕС) як ті, що ближче до проблеми («регіональні рішення для регіональних проблем»). Концепція також передбачала створення 5 регіональних військових бригад (Північ, Південь, Схід, Захід, Центр), які за наказом АС мають розгортатися в зоні конфлікту. Рада миру та безпеки АС є вищим політичним органом, який дає (або не дає) фінальний мандат на легітимне застосування сили на континенті.

Практика показує, що ця красива схема працює зі збоями з кількох фундаментальних причин [37]. По-перше, *це конкуренція повноважень та «бунт» субрегіонів*. Регіональні блоки (особливо сильні, такі як ECOWAS у Західній Африці або SADC у Південній) часто вважають себе суверенними гравцями. Вони не хочуть, щоб АС диктував їм умови. Наприклад, коли SADC ухвалювала рішення про розгортання місії SAMIDRC в ДР Конго, координація з АС відбулася постфактум. Блок SADC поставив АС перед фактом інтервенції, вимагаючи лише політичного схвалення для отримання коштів від ООН. По-друге, *фінансова імпотенція та залежність від донорів*. АС хронічно недофінансований власними членами. Понад 60% бюджету АС (і майже 100% його миротворчих операцій) історично фінансуються Європейським Союзом, ООН та іншими зовнішніми донорами. Оскільки гроші йдуть ззовні, субрегіональні організації часто намагаються домовлятися з донорами (ЄС або США) напряму, оминаючи бюрократичні коридори АС в Аддис-Абебі. По-третє, *інституційний хаос на полі бою*. Найбільш яскраво «ефект спагеті» проявився на сході ДР Конго, де у 2023–2024 роках виник повний управлінський параліч через наявність занадто великої кількості миротворців з різними мандатами. Там діяли сили ООН (MONUSCO) з пасивним мандатом, паралельно зайшли регіональні сили ЕАС (EACRF), які уряд Конго згодом вигнав, звинувативши в бездіяльності. Одразу після них зайшли сили SADC (SAMIDRC) з наступальним мандатом. Плюс там же були присутні двосторонні контингенти (війська Уганди, Бурунді та приватні військові компанії). Як результат – АС не зміг створити єдиного координаційного центру. Війська не мали спільного командування, зв'язку та плану дій, що призвело до воєнної поразки перед бойовиками М23 на початку 2025 року. По-

четверте, *національний егоїзм лідерів блоків*. Регіональні блоки часто використовуються локальними гегемонами для просування власних інтересів, а не інтересів усього континенту. ПАР використовує SADC, Нігерія – ECOWAS, Ефіопія – IGAD. Коли інтереси цих країн стикаються, АС стає паралізованим, оскільки рішення в ньому приймаються консенсусом, і зацікавлені сторони просто блокують роботу Ради миру та безпеки.

Внутрішня криза африканської архітектури безпеки, спричинена «ефектом миски зі спагеті» та хронічною неспроможністю субрегіональних організацій (SADC, ЕАС, IGAD тощо) координувати свої дії, створила небезпечний інституційний вакуум на континенті. Коли регіональні блоки демонструють військове безсилля (як SADC біля Гоми) або внутрішній розкол (як IGAD через війну в Судані), африканські уряди втрачають віру в колективні механізми АС. Це змушує місцевих лідерів вдаватися до тактики «інституційного шопінгу», тобто шукати безпекові гарантії за межами континентальних структур. Проте, замість слабких регіональних союзів, вони дедалі частіше обирають прямі двосторонні контракти із зовнішніми гравцями. Таким чином, системна слабкість та фрагментація внутрішніх африканських інституцій відчинила «двері» для нового етапу агресивного геополітичного суперництва зовнішніх акторів, які цинічно використовують кризу локального управління для проєкції власної сили та перерозподілу сфер впливу на континенті.

Криза внутрішніх інституцій безпеки Африки збіглася в часі з наймасштабнішим за останні півстоліття демонтажем західної військової інфраструктури на континенті. Процес, який починався як локальні антифранцузькі протести, переріс у системне витіснення західного безпекового блоку (США, Франція, місії ЄС) з ключових стратегічних районів Сахелю та Західної Африки.

Багаторічна гегемонія Парижа в Західній та Центральній Африці зазнала остаточного краху [38]. Після військових переворотів і вимог хунт залишити Малі, Буркіна-Фасо та Нігер, Франція спробувала утримати позиції в інших дружніх столицях, проте 2025 рік став точкою неповернення. Протягом 2025 року Франція повністю ліквідувала або передала під контроль місцевих урядів свої останні великі військові гарнізони на континенті. Було згорнуто присутність у Кот-д'Івуарі, Чаді, а також закріплено символічний статус колишньої легендарної бази в Сенегалі. Замість тисяч військовослужбовців сил швидкого реагування, французька присутність станом на сьогодні

ні зведена до мінімальних технічних осередків (близько 100 осіб у Габоні та Кот-д'Івуарі), які виконують суто логістичні функції без права ведення бойових дій. Париж повністю втратив статус «жандарма Африки». Це зруйнувало колишню неформальну систему впливу «Франсафрик» (Françafrique), залишивши вакуум безпеки у франкофонних країнах [39].

Для Вашингтона удар по безпековій інфраструктурі виявився не менш болючим, оскільки американська присутність фокусувалася на високотехнологічній розвідці та боротьбі з глобальним тероризмом (ІДІЛ та Аль-Каїда). Сполучені Штати були змушені повністю евакуювати свій персонал та вивезти обладнання з надсучасної авіабази безпілотників №201 в Агадесі (Нігер), будівництво якої коштувало понад 110 мільйонів доларів. Агадес слугував головним розвідувальним «оком» Пентагону для всього Північно-Західного регіону Африки [40]. Втративши стратегічну глибину в Сахелі, США намагаються побудувати «другу лінію оборони» в країнах Гвінейської затоки (Бенін, Гана, Кот-д'Івуар). Однак тепер мова не йде про створення нових великих баз – місцеві уряди, зважаючи на внутрішньополітичні ризики, погоджуються лише на мобільні, легкі тренувальні місії спецоперацій без постійної важкої інфраструктури.

Колективний Брюссель був змушений визнати повний провал своїх Спільних місій з безпеки та оборони (CSDP), зокрема військово-навчальних програм EUTM (англ. European Union Training Mission) у Малі та ЦАР. Європейські інструктори роками готували місцевих солдатів, які в результаті або влаштовували військові перевороти, або переходили під командування російських ПВК. Тому ЄС перейшов від стратегії «навчання на місцях» до прагматичного аутсорсингу безпеки. Замість відправки європейських військових, які викликають роздратування і звинувачення в неоколоніалізмі, Брюссель робить ставку на фінансування ефективних африканських проксі-сил через Європейський фонд миру (англ. European Peace Facility). Найяскравішим прикладом цієї стратегії є виділення сотень мільйонів євро Руандійським силам безпеки (RSF) для їхніх операцій у Мозамбіку [41]. Для ЄС це ідеальна модель: європейські інтереси (охорона газових родовищ компанії TotalEnergies) захищаються високоєфективними африканськими військами без прямого залучення солдатів країн ЄС.

Отже, трансформація західної присутності призвела до того, що Захід втратив ініціативу та перейшов у режим реактивної оборони. Відмова від постійних баз та перехід до дистанційного партнерства суттєво знизили

можливості США та ЄС впливати на політичні процеси в Африці. Це остаточно закріпило перехід від однополярного євроатлантичного домінування до епохи жорсткої конкуренції, де правила гри тепер диктують інші сили.

Витіснення західних гравців відкрило простір для системного закріплення «альтернативних» глобальних сил. Проте, якщо Російська Федерація діє як «екстремне силове розширення», експлуатуючи короткострокові політичні кризи, то Китайська Народна Республіка реалізує довгострокову інфраструктурно-цифрову доктрину, спрямовану на повне підпорядкування логістичних шляхів континенту.

Після ліквідації автономної структури ПВК «Вагнер», Кремль повністю переформатував свою присутність, підпорядкувавши найманців Міністерству оборони РФ та Головному управлінню Генштабу (ГРУ) під назвою «Африканський корпус» [42]. Росія пропонує військовим диктатурам Сахелю (Малі, Буркіна-Фасо, Нігер, ЦАР) безумовний захист від заколотів та повстанців без жодних вимог щодо прав людини чи демократичних виборів. Натомість «Африканський корпус» отримує прямий контроль над стратегічними копальнями урану, літію та золота. Цей видобуток використовується Москвою для обходу міжнародних фінансових санкцій [43]. Останні розслідування аналітичних груп (зокрема The Sentry) фіксують, що Росія створює новий великий морський та логістичний хаб у Гвінеї, щоб забезпечити пряме безпосереднє постачання важкого озброєння для контингентів у глибині Сахелю [44]. Попри медійний успіх, російська модель має низьку операційну ефективність. Перехід до «Африканського корпусу» супроводжувався скороченням залученості росіян у прямі бойові зіткнення. Спроба перекласти тягар війни на слабкі місцеві армії призвела до важких воєнних поразок (як-от розгром колон урядових військ та російських сил повстанцями-туарегами у Малі) [45].

Стратегія Пекіна кардинально відрізняється від російської. Китай уникає прямих військових інтервенцій на боці військових хунт, натомість інтегрує континент у свій глобальний проєкт «Один пояс – один шлях» через розбудову критичної інфраструктури [46]. Офіційно названа Пекіном «пунктом матеріально-технічного забезпечення», перша закордонна база Народно-визвольної армії Китаю (НВАК) у Джибуті перетворилася на повноцінний форпост. Модернізована торгова інфраструктура бази та глибоководні причали тепер здатні приймати найбільші бойові кораблі Китаю, зокрема авіаносці та атомні підводні човни. НВАК регулярно проводить тут масштабні

тристоронні сухопутні, повітряні та морські навчання (зокрема спільні анти-терористичні маневри з армією Джибуті), демонструючи готовність захищати свої інвестиції силою. [47]. Пекін пов'язує фізичну безпеку портів (Джибуті, Момбаса) з повним контролем над цифровим простором. Китайські гіганти (Huawei, ZTE) побудували понад 80% телекомунікаційної інфраструктури та 5G-мереж в Африці. Джибуті перетворився на головний «цифровий вузол» (англ. cyber chokepoint) Африканського Рогу, де підводні дата-кабелі, прокладені китайськими компаніями, забезпечують КНР монопольний доступ до перехоплення та аналізу інформаційних потоків усього регіону [48]. Китай дедалі частіше використовує фінансовий інструмент для отримання геостратегічних поступок (як-от потенційне створення другої військової бази на Атлантичному узбережжі в Екваторіальній Гвінеї). Водночас для захисту своїх родовищ та залізниць Пекін масово імпортує власні китайські приватні охоронні компанії (PSC), уникаючи використання місцевих сил безпеки [49].

Отже, Росія діє як «руйнівник статус-кво», який вибиває Захід із Сахелю та створює хаос, що послаблює позиції США та ЄС. Китай діє як «системний інтегратор», який скуповує порти, будує цифрову архітектуру контролю і готує довгострокову інфраструктурну базу для закріплення статусу домінуючого глобального гегемона в Африці [42; 48].

Поки західні країни згортають свою присутність, а Росія та Китай фокусуються на сировині та інфраструктурі, країни Близького Сходу та Туреччина сформували третій потужний полюс впливу. Вони пропонують африканським урядам унікальний інструментарій – високотехнологічне озброєння та масштабні інвестиції без жодних вимог щодо демократизації чи дотримання прав людини.

Анкара успішно трансформувала свою стратегію «гуманітарної дипломатії» в Африці на модель жорсткого військово-технічного партнерства. Ударні БПЛА Bayraktar TB2 та Akinci стали головним чинником стабілізації для багатьох африканських режимів [50]. Країни Сахелю (Малі, Буркіна-Фасо, Нігер), Того, Нігерія та Сомалі масово закуповують турецькі дрони для стримування джихадистів [51]. Для африканських лідерів турецька зброя є ідеальною: вона дешевша за західні аналоги, ефективна проти повстанців і постачається без політичних умов. Найбільша закордонна військова база Туреччини – Camp TURKSOM у Сомалі – перетворилася на головну кузню кадрів для сомалійської армії, де турецькі інструктори підготували понад

третину елітного підрозділу «Горгор». Крім того, Анкара активно підписує двосторонні оборонні пакти з країнами Західної Африки, пропонуючи модернізацію їхніх ВПК.

Монархії Перської затоки розглядають Африканський Ріг та Східну Африку як свою пряму зону безпеки та стратегічний тил. Державна компанія DP World (Дубай) послідовно скуповує, орендує та модернізує глибоководні порти вздовж усього узбережжя (Бербера в Сомаліленді, Босасо в Пунтленді, порти в Кенії та Танзанії). Абу-Дабі прагне отримати монопольний контроль над судноплавством у Червоному морі та Аденській затоці. ОАЕ стали ключовим зовнішнім оператором у громадянській війні в Судані [52]. Через мережі в Лівії та ЦАР Абу-Дабі надає масштабну фінансову та логістичну підтримку Силам швидкої підтримки (RSF) генерала Хеметі, забезпечуючи вивезення суданського золота на ринки Дубая в обмін на постачання зброї. Ер-Ріяд фокусується на великих інфраструктурних інвестиціях в енергетику та сільське господарство для забезпечення власної продовольчої безпеки. Водночас королівство намагається перехопити статус головного регіонального миротворця, фінансуючи переговірні майданчики (як-от Джиддійський процес щодо Судану) для стабілізації басейну Червоного моря.

Агресивне геополітичне суперництво зовнішніх акторів та їхній перехід до стратегії «двостороннього безпекового прагматизму» наочно довели, що жодна зовнішня сила – чи то традиційний Захід, чи то нові гравці в особі РФ, КНР чи монархій Затоки – не зацікавлена у побудові цілісної та стабільної безпекової архітектури в Африці. Зовнішній вплив лише поглиблює фрагментацію континенту, консервує авторитарні режими та стимулює проксі-війни.

У цих умовах перед АС та регіональними лідерами постає екзистенційне завдання: перестати бути об'єктом чужих геополітичних ігор та трансформуватися на самостійного суб'єкта безпеки. Оскільки колишні інструменти реагування на кризи вичерпали себе, виникає гостра потреба у моделюванні принципово нової, оптимізованої безпекової моделі. Вона має базуватися не на іноземних військових інтервенціях, а на досягненні фінансової автономії африканських місій, радикальній ревізії внутрішньої стійкості суверенних держав та пріоритеті превентивної дипломатії над силовим примусом до миру.

Хронічною вразливістю Африканської архітектури миру та безпеки (APSA) з моменту її створення була фінансова імпотенція. Понад два десяти-

тиліття АС перебував у принизливій залежності від волі та бюджетів зовнішніх донорів (насамперед Європейського Союзу та США), які покривали до 90% витрат на миротворчі операції [53]. Це позбавляло АС стратегічної автономії та перетворювало його місії на інструменти реалізації чужих геополітичних інтересів. Ухвалення Резолюції Ради Безпеки ООН 2719 наприкінці 2023 року та її практичне розгортання протягом 2024–2026 років стало справжньою фінансовою революцією, яка кардинально змінила правила гри в інституційному трикутнику «ООН – АС – Регіональні економічні спільноти (РЕС)».

Резолюція 2719 вперше в історії міжнародного права відкрила для АС прямий доступ до обов'язкових оцінених внесків членів ООН (UN assessed contributions) для фінансування операцій з підтримання миру, які проводяться під керівництвом АС або субрегіональних блоків [54]. ООН бере на себе зобов'язання покривати до 75% бюджету кожної окремої безпекової місії АС, санкціонованої Радою Безпеки. Решта чверть бюджету має залучатися спільно з Африканського фонду миру (англ. AU Peace Fund) та додаткових добровільних внесків міжнародних партнерів. ООН надає фінансову стабільність, а АС виставляє контингенти, які (на відміну від класичних «блакитних шоломів» ООН) мають право на прямі наступальні операції та примус до миру (англ. peace enforcement).

Нова гібридна модель б'є по «ефекту миски зі спагеті», змушуючи субрегіональні організації координувати свої дії через Аддис-Абебу. ООН не виділяє гроші окремим блокам (SADC, EAC або ECOWAS) напряму. Будь-яка ініціатива субрегіону має пройти жорсткий фільтр Ради миру та безпеки АС. Це блокує практику «інституційного шопінгу» (англ. forum shopping). Створюється єдиний політичний центр ухвалення рішень, що мінімізує хаос із різними військовими командами, який раніше призвів до катастрофи на Сході ДР Конго.

Практичним полігоном для обкатки Резолюції 2719 стала нова місія АС в Сомалі (AUSSOM), яка замінила місію ATMIS з січня 2025 року. Фінансова рамка дозволила уникнути панічного та хаотичного виведення військ перед загрозою наступу «Аш-Шабааб». Вона забезпечила стабільне грошове утримання контингентів у Сомалі, попри гостру кризу між Могадішо та Ефіопією.

Попри революційність, фінансування від ООН не є безвідмовним автоматом. Воно вимагає від АС виконання жорстких умов, які зараз є головним

предметом торгів між Нью-Йорком та Аддис-Абебою. АС зобов'язаний запровадити прозорі західні стандарти бюджетного контролю та звітності, щоб виключити корупцію при закупівлі зброї та забезпеченні військ. Контингенти країн АС, які претендують на гроші ООН, повинні суворо дотримуватися Спільної рамки відповідності з прав людини (англ. Human Rights Compliance Framework). Для багатьох африканських армій, схильних до жорстких дій проти цивільних, це залишається серйозним бар'єром. Гібридна модель «Гроші ООН + Війська АС» є єдиною можливим інструментом порятунку колективної безпеки на континенті в епоху виходу Заходу. Вона трансформує АС з прохача гуманітарних грантів на повноцінного, фінансово забезпеченого архітектора безпеки, який здатний швидко гасити локальні конфлікти легітимною африканською силою.

Військові фіаско колективних інтервенцій (зокрема дострокове згортання місії SADC у ДР Конго у 2025 році та крах західних навчальних програм EUTM у Сахелі) наочно довели: жодні зовнішні сили чи багатонаціональні контингенти не здатні замінити собою спроможність суверенної держави захищати власну територію. Оптимізація безпекової архітектури континенту неможлива без фундаментального зміщення акценту з «екстреного гасіння пожеж» на розбудову внутрішньої національної стійкості та докорінну реформу сектору безпеки (англ. Security Sector Reform – SSR) на рівні окремих країн.

Попередні моделі SSR в Африці, які часто нав'язувалися західними радниками, фокусувалися на механічному збільшенні чисельності армій та закупівлі дорогого важкого озброєння. Сучасні реалії асиметричних і проксі-війн вимагають переходу до гнучкої та реалістичної моделі. Замість утримання громіздких і деморалізованих регулярних частин, держави роблять ставку на створення компактних, високооплачуваних та добре екіпірованих сил спеціальних операцій. Вони мають бути адаптовані до контрзасадницької тактики, ведення бойових дій у джунглях чи пустелях, а також інтегровані з підрозділами безпілотної авіації. Ключовим елементом SSR є подолання системної корупції у військовому командуванні. У багатьох кризових країнах (наприклад, у ДР Конго) виник феномен «солдатів-привидів» (коли фінансування виділялося на неіснуючі батальйони), а реальні бойові підрозділи залишалися без постачання їжі та набоїв. Нова модель вимагає цифровізації виплат військовим (прямі перекази на рахунки солдатам, оминаючи штабних генералів) та жорсткого аудиту логістики.

Африканський досвід довів, що терористичні угруповання (ІДІЛ, «Аль-Каїда», «Аш-Шабааб») та повстанські рухи (М23) успішно рекрутують людей не через релігійний фанатизм чи ідеологію, а через відсутність держави як такої на периферії. Населення, залишене без засобів до існування, сприймає центральну владу як корумпованого ворога. Національна стійкість формується тоді, коли слідом за зачисткою території військовими в регіон негайно повертається цивільна адміністрація. Держава повинна забезпечити базові послуги: суди, школи, медичні пункти та доступ до чистої води. Якщо умовна провінція Кабу-Делгаду в Мозамбіку залишається бідною на тлі мільярдних газових контрактів, конфлікт там спалахуватиме знову й знову. Створення програм зайнятості та мікрокредитування для молодих чоловіків у кризових регіонах є більш ефективним антитерористичним інструментом, ніж розгортання додаткової бригади миротворців. Коли у людини є легальний дохід, економічна привабливість вступу до лав бойовиків падає до нуля.

Хвиля військових переворотів у Сахелі та Західній Африці продемонструвала, що армія часто є не захисником держави, а головною загрозою для її стабільності. SSR нового типу включає жорсткі політико-правові заповіжники, а саме: побудова чіткої системи демократичного нагляду за збройними силами через парламентські комітети та інститути громадянського суспільства; створення системи стримувань і противаг між армією, жандармерією, президентською гвардією та спецслужбами, щоб жоден генерал не мав монополії на силовий ресурс для здійснення державного перевороту.

Національна стійкість – це імунітет держави, тоді як миротворчі сили АС чи ООН – лише тимчасові антибіотики. Оптимізована безпекова модель вимагає від африканських країн визнати: безпека починається не на міжнародних самітах, а всередині країни – через створення професійної армії, прозорий розподіл ресурсів та відновлення довіри між громадянином на периферії та урядом у столиці.

Найбільш економічно вигідним та гуманітарно виправданим шляхом оптимізації безпекової моделі є недопущення конфлікту до моменту першого пострілу. Багаторічна практика АС продемонструвала, що вартість військового розгортання та подальшої стабілізації зруйнованої держави у сотні разів перевищує витрати на своєчасне дипломатичне втручання. Сучасна доктрина превентивної дипломатії АС переходить від реактивного реагування до проактивного виявлення та нейтралізації загроз за допомогою технологічних та інклюзивних інструментів.

Основою превентивної архітектури АС є Континентальна система раннього попередження (CEWS), яка зазнала глибокої цифрової модернізації. Сучасна система CEWS інтегрує алгоритми великих даних (Big Data) штучного інтелекту для моніторингу відкритих джерел, супутникових знімків та активності в соціальних мережах у режимі реального часу. Система фіксує аномальні індикатори, такі як раптовий сплеск мови ворожнечі на етнічному ґрунті, аномальні внутрішні міграційні потоки, різкі коливання цін на продовольство та паливо на локальних ринках. Це дозволяє Ситуаційному центру АС в Аддис-Абебі прогнозувати потенційні конфлікти за кілька місяців до їхнього фізичного початку та надсилати закриті попереджувальні звіти до Ради миру та безпеки.

Політичне врегулювання потребує авторитетних арбітрів, здатних посадити лідерів протидіючих сторін за стіл переговорів. У межах APSA цей трек очолює Група мудреців АС – рада високопоставлених африканських експертів та колишніх глав держав з бездоганною репутацією. Замість пасивного очікування офіційних запитів, Група мудреців дедалі частіше використовує мандат «проактивних добрих послуг». Вони здійснюють екстрені візити до столиць у моменти загострення електоральних криз чи прикордонних суперечок. Потенціал таких інструментів є критично важливим для врегулювання небезпечної кризи між Ефіопією та Сомалі щодо меморандуму із Сомалілендом. Медіація на ранніх етапах дозволяє уникнути транскордонної військової мобілізації, яка могла б підірвати безпеку всього регіону.

Досвід врегулювання криз (зокрема тривалі провали блоку IGAD у Південному Судані) довів, що «кулуарні» мирні угоди, підписані виключно між генералами або військовими ватажками, швидко руйнуються. Вони лише консервують причини конфлікту. Оптимізована модель передбачає залучення до переговорів широких верств громадянського суспільства: традиційних лідерів громад, релігійних авторитетів, правозахисників та бізнес-спільнот, які безпосередньо зацікавлені у стабільності. Особливий акцент робиться на мережі FemWise-Africa. Жінки на локальному рівні часто мають унікальні канали комунікації з повстанськими угрупованнями і здатні забезпечити гуманітарне перемир'я на місцях. Паралельно, залучення молодіжних лідерів допомагає нейтралізувати радикалізацію та використання молоді як «гарматного м'яса» у локальних війнах.

Отже, превентивна дипломатія – це перехід африканської безпеки від парадигми «реагування на катастрофу» до «управління ризиками». Поєд-

нання цифрового інтелекту системи CEWS з авторитетом політичної медіації та інклюзивним залученням громадянського суспільства створює глибоко ешелонований захист, який дозволяє консервувати конфлікти на стадії суперечок, не допускаючи їхнього переростання у повномасштабні збройні протистояння.

Африканська архітектура безпеки перебуває у точці історичного транзиту. Шлях до стабілізації континенту лежить через відмову від іноземного військового нагляду та подолання внутрішньої інституційної роздробленості. Лише через реалізацію фінансової синергії з ООН, глибоку деполітизацію та модернізацію національних армій, а також пріоритет превентивної інклюзивної дипломатії Африканський союз здатний еволюціонувати з об'єкта геополітичного суперництва зовнішніх сил на суверенного, самодостатнього та ефективного архітектора континентальної стабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мішин О. Африка: між надіями на відновлення та новими війнами. *Спільне*. 29.04.2021. URL: <https://commons.com.ua/uk/afrika-mizh-nadiyami-na-vidnovlennya-ta-novimi-vijnami/> (дата звернення: 21.05.2026).
2. Russia's Africa Corps: Wagner's Successor in Africa (2022–2025). *Robert Lansing Institute*. September 30, 2025. URL: <https://lansinginstitute.org/2025/09/30/russias-africa-corps-wagners-successor-in-africa-2022-2025/> (accessed date: 21.05.2026).
3. Solomon H. African solutions to Africa's problems? African approaches to peace, security and stability. *Scientia Militaria – South African Journal of Military Studies*. 2015. Vol 43, No. 1. P. 45–76. DOI: 10.5787/43-1-1109
4. Payton B. A year after load-shedding, South Africa fights electricity theft. *African Business*. May 15, 2026. URL: <https://african.business/2026/05/energy-resources/a-year-after-load-shedding-south-africa-fights-electricity-theft> (accessed date: 21.05.2026).
5. Young people hit hardest as unemployment rises to 32.7%. *BusinessDay*. May 12, 2026. URL: <https://www.businessday.co.za/economy/2026-05-12-young-people-hit-hardest-as-unemployment-rises-to-327/> (accessed date: 21.05.2026).
6. Tracking progress made in reducing poverty in Africa: a multidimensional perspective. *United Nations. Economic Commission for Africa*. September 24, 2025. URL: <https://repository.uneca.org/server/api/core/bitstreams/d26a1f45-8b96-47fc-843e-b3f970dc21a6/content> (accessed date: 21.05.2026).
7. Background report on the sub-theme of decent work and economic growth. United Nations. Economic Commission for Africa. *Africa Regional Forum on Sustainable Development*. Eleventh session. Kampala (hybrid), 9–11 April 2025.

ECA/RFSD/2025/7. URL: <https://papersmart.uneca.org/download/5389> (accessed date: 21.05.2026).

8. UN Report on 1994 Rwanda Genocide. URL: <https://www.theoffice.rw/genocide/un-report-on-1994-rwanda-genocide/> (accessed date: 21.05.2026).

9. The Constitutive Act of the African Union. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/text/593964> (accessed date: 21.05.2026).

10. The funding of the AU from member states is a 'farce', Mo Ibrahim. *Amani Africa*. June 10, 2025. URL: <https://amaniafrica-et.org/the-funding-of-the-au-from-member-states-is-a-farce-mo-ibrahim/> (accessed date: 21.05.2026).

11. Report of the Independent Panel of Experts' Assessment of the African Standby Force and Plan of Action for Achieving Full Operational Capability by 2015. 10 December 2013. URL: <https://www.peaceau.org/uploads/report-independent-panel-of-experts-assessment-of-the-asf-latest.pdf> (accessed date: 21.05.2026).

12. The Maputo Work Plan on the Enhancement of the Africa Standby Force (ASF) (2016-2020). *African Union*. 29 August 2018. URL: <https://www.aupaps.org/uploads/english-maputo-workplan.pdf> (accessed date: 21.05.2026).

13. Adebajo A. The Curse of Berlin: Africa's Security Dilemmas. *Internationale Politik und Gesellschaft*. 2005. Vol. 4. P. 83–98. URL: https://www.fes.de/ipg/IPG4_2005/07_ADEBAJO.PDF (accessed date: 21.05.2026).

14. Ten African Security Trends from 2025 in Graphics. *Africa Center for Strategic Studies*. December 17, 2025. URL: <https://africacenter.org/wp-content/uploads/2026/03/2025-Security-Trends.pdf> (accessed date: 21.05.2026).

15. Thurston A. Military Coups, jihadism and insecurity in the Central Sahel. *West African Papers*. No. 43. Paris: OECD Publishing, 2024. 26 p. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/05/military-coups-jihadism-and-insecurity-in-the-central-sahel_4f7f928f/522f69f1-en.pdf (accessed date: 21.05.2026).

16. Letter dated 15 October 2024 from the Chair of the Security Council Committee pursuant to resolution 2713 (2023) concerning Al-Shabaab addressed to the President of the Security Council. S/2024/748*. URL: <https://www.securitycouncilreport.org/un-documents/document/s-2024-748.php> (accessed date: 21.05.2026).

17. Piracy and Armed Robbery Against Ships Report, 2025–2026. *ICC International Maritime Bureau*. URL: <https://icc-ccs.org/wp-content/uploads/2026/04/2026-Jan-Mar-IMB-Piracy-and-Armed-Robbery-Report.pdf> (accessed date: 21.05.2026).

18. Drug Trafficking in the Sahel. Transnational Organized Crime. Threat Assessment – Sahel. *United Nations Office on Drugs and Crime*. URL: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta_sahel/TOCTA_Sahel_drugs.pdf (accessed date: 21.05.2026).

29. How does the withdrawal of SAMIM affect AU's engagement in the Conflict in Northern Mozambique? *Amani Africa*. 15 July 2024. URL: <https://amaniafrica-et.org/how-does-the-withdrawal-of-samim-affect-aus-engagement-in-the-conflict-in-northern-mozambique/> (accessed date: 21.05.2026).
30. Mandrup T., Moffat C., Yaw Tchie A. E., Dzinesa G. A., Saraiva R., Brotdkorb I. Joint EPON and Tfp Study: The Effectiveness of the SADC Mission in Mozambique (SAMIM). Oslo: Norwegian Institute of International Affairs, 2025. 55 p. URL: [https://www.nupi.no/content/pdf_preview/31017/file/EPON%20SAMIM%20Report%202025%20\(2\).pdf](https://www.nupi.no/content/pdf_preview/31017/file/EPON%20SAMIM%20Report%202025%20(2).pdf) (accessed date: 21.05.2026).
31. Southern African bloc to withdraw troops from Congo in phases. *Reuters*. March 13, 2025. URL: <https://www.reuters.com/world/africa/southern-african-bloc-directs-phased-withdrawal-troops-congo-2025-03-13/> (accessed date: 21.05.2026).
32. Fabricius P. Experts reject SANDF's inference that SAMIDRC was a success. *Daily Maverick*. May 11, 2025. URL: <https://www.dailymaverick.co.za/article/2025-05-11-drc-conflict-experts-reject-sandf-inference-that-mission-was-successful/> (accessed date: 21.05.2026).
33. SAMIDRC troops to withdraw by road through Rwanda. *DefenceWeb*. April 14, 2025. URL: <https://defenceweb.co.za/african-news/samidrc-troops-to-withdraw-by-road-through-rwanda/> (accessed date: 21.05.2026).
34. van Emmerik C. The African Union stabilization mission. *Danish Institute for International Studies*. October 7, 2025. URL: <https://www.diis.dk/en/research/the-african-union-stabilization-mission> (accessed date: 21.05.2026).
35. Мартинович Ю. Два роки громадянської війни у Судані: як до конфлікту причетні Росія та Україна. Пояснюємо. *ЕСПЕКО*. 03.04.2025. URL: <https://espresso.tv/poyasnuemo-dva-roki-gromadyanskoi-viyni-u-sudani-yak-do-tsogoprichetna-rosiya-ta-ukraina-poyasnyuemo> (дата звернення: 21.05.2026).
36. Mbathi T. Why Africa's Integration is Stuck in the Spaghetti Bowl? *Botho*. May 2025. URL: <https://www.bothogroup.com/blog/the-spaghetti-bowl-of-african-regional-trade-integration> (accessed date: 21.05.2026).
37. Dersso S. A., Hailu T. African Union risks betraying the raison d'être of its existence, bequeathing a fragmented continent burdened with conflicts. *Amani Africa*. September 15, 2025. URL: <https://amaniafrica-et.org/african-union-risks-betraying-the-raison-detre-of-its-existence-bequeathing-a-fragmented-continent-burdened-with-conflicts/> (accessed date: 21.05.2026).
38. France Revises Its Military Strategy by Shifting Forces from Africa to United Arab Emirates. *Army Recognition*. August 27, 2025 URL: <https://www.armyrecognition.com/archives/archives-land-defense/land-defense-2024/france-revises-its-military-strategy-by-shifting-forces-from-africa-to-united-arab-emirates> (accessed date: 21.05.2026).
39. Vircoulon T. What France loses by closing its military bases in Africa. *The Conversation*. January 26, 2025. URL: <https://theconversation.com/what-france-loses-by-closing-its-military-bases-in-africa-247898> (accessed date: 21.05.2026).

40. Niger. *Congressional Research Service*. January 21, 2025. URL: https://www.congress.gov/crs_external_products/IF/PDF/IF12464/IF12464.7.pdf (accessed date: 21.05.2026).

41. Mozambique: EU To Decide on Renewal of Funding for Rwandan Deployment in Cabo Delgado. *RANE*. March 12, 2026. URL: <https://worldview.stratfor.com/situation-report/mozambique-eu-decide-renewal-funding-rwandan-deployment-cabo-delgado> (accessed date: 21.05.2026).

42. Russia's Security Operations in Africa. *Congressional Research Service*. April 8, 2026. URL: https://www.congress.gov/crs_external_products/IF/PDF/IF12389/IF12389.9.pdf (accessed date: 21.05.2026).

43. Faulkner C. M., Parens R. Russia in Africa: Private Military Proxies in the Sahel. *Georgetown Journal of International Affairs*. March 24, 2025. URL: <https://gjia.georgetown.edu/global-governance/russia-in-africa-private-military-proxies-in-the-sahel/> (accessed date: 21.05.2026).

44. Russia Doubles Down in West Africa: New Military Deliveries, a Guinea Maritime Hub, and Africa Corps' Expanding Footprint. *The Sentry*. April 21, 2026. URL: <https://thesentry.org/2026/04/21/80961/russia-doubles-down-in-west-africa-new-military-deliveries-a-guinea-maritime-hub-and-africa-corps-expanding-footprint/> (accessed date: 21.05.2026).

45. Russia's Africa Corps PMC 'Hands-Off' Approach in Mali Proves Costly. *Africa Defense Forum*. March 31, 2026. URL: <https://adf-magazine.com/2026/03/russias-africa-corps-pmc-hands-off-approach-in-mali-proves-costly/> (accessed date: 21.05.2026).

46. Кузь О. М., Требін М. П. Китайський вектор: глобальна експансія через ініціативу «Один пояс – один шлях». *Реальність у режимі кризи: міждисциплінарні студії*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції (м. Харків, 27 березня 2026 р.) / [редкол.: Кузь О. М. (голова), Герасіна Л. М., Прудников В. А. та ін.]; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики; Харків. асоц. політологів. Харків: Право, 2026. С. 82–89. DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178848149>.

47. Wang Z. PLA Support Base in Djibouti carries out air, land and sea joint training with Djiboutian military. *China Military*. October 31, 2025. URL: http://eng.chinamil.com.cn/2025xb/M_251449/V_251467/16419050.html (accessed date: 21.05.2026).

48. Girma M. The Quiet Rise of a Cyber Chokepoint in the Horn of Africa. *Horn Review*. May 21, 2026. URL: <https://hornreview.org/2026/05/21/the-quiet-rise-of-a-cyber-chokepoint-in-the-horn-of-africa/> (accessed date: 21.05.2026).

49. Elenwo-Roger E. Investigating the detriment of development assistance: A geopolitical analysis of Sino-Djibouti relations through the lens of China's Belt and Road Initiative. *Independent Study Project (ISP) Collection*. 3634. Spring 2023. URL: https://digitalcollections.sit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4658&context=isp_collection (accessed date: 21.05.2026).

50. George M., Djokic K., Hussain Z., Wezeman P. D., Wezeman S. T. Trends in International Arms Transfers, 2025. *Stockholm International Peace Research*

Institute. March 2026. URL: https://www.sipri.org/sites/default/files/2026-03/fs_2603_at_2025.pdf (accessed date: 21.05.2026).

51. Turkey's arms exports rose by 122 pct in the last 5 years: SIPRI. *Turkish Minute*. March 10, 2026. URL: <https://turkishminute.com/2026/03/10/turkeys-arms-exports-rose-by-122-pct-in-the-last-5-years-sipri/> (accessed date: 21.05.2026).

52. Final report of the Panel of Experts on the Sudan submitted in accordance with paragraph 2 of resolution 2725 (2024). *United Nations Security Council*. S/2025/239. April 2025. URL: <https://main.un.org/securitycouncil/en/sanctions/1591/panel-of-experts/reports> (accessed date: 21.05.2026).

53. The Financing of AU Peace Support Operations: Prospects for Progress in the Security Council? *Security Council Report. Research Report*. April 26, 2023. URL: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/au_financing_2023.pdf (accessed date: 21.05.2026).

54. Resolution 2719 (2023) Adopted by the Security Council at its 9518th meeting, on 21 December 2023. S/RES/2719 (2023). URL: [https://docs.un.org/en/s/res/2719\(2023\)](https://docs.un.org/en/s/res/2719(2023)) (accessed date: 21.05.2026).

Хорошилова Д. С.,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня, 3 курс,
спеціальність 291, ННІ міжнародних
відносин,
Харківський національний економічний
університет ім. С. Кузнеця

РУХ «ТАЛІБАН» ЯК ФАКТОР ВНУТРІШНЬОЇ ТА МІЖНАРОДНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ АФГАНІСТАНУ

Афганістан вже довгий час залишається одним із найнеспокійніших куточків планети, де постійно перетинаються шляхи внутрішніх конфліктів, релігійного радикалізму, зовнішнього впливу та боротьби за домінування на геополітичній карті. Важливу роль у політичному ландшафті країни відіграє рух «Талібан». З моменту свого заснування у 1990-х роках він трансформувався з невеликого ісламістського угруповання на ключового гравця, що впливає на процеси державотворення в Афганістані. Повернення талібів до влади у 2021 році, що стало наслідком виведення американських військ, спричинило значні зміни у внутрішній політиці держави та викликало широкий міжнародний резонанс.

ЗМІСТ

Секція: Політичні науки

Козловець М. А.

Глобальна світосистема: турбулентність та перспективи розвитку.....	3
--	---

Секція: Психологічні науки

Бреян А. В.

Феномен «ризик» як форма вияву свободи в екзистенційному досвіді суб'єкта	10
--	----

Грімзіна С. В., Маєвська Н. А.

Саморегуляція особистості в умовах цифрового середовища.....	14
--	----

Михайлюк І. В.

Соціальні мережі як чинник становлення низької самооцінки старших підлітків	19
--	----

Олексюк Т. М.

Внутрішня гармонія як психологічна умова самореалізації особистості.....	24
---	----

Секція: Філософські науки

Копнова Н. О.

Political violence in modern society.. ..	27
---	----

Кочетов Л. Г.

Морально-правові колізії в цифровому соціумі	31
--	----

Мошковський М. В.

Інформаційно-комунікативний розвиток суспільства як цивілізаційна парадигма ХХІ століття.. ..	34
--	----

Палагута В. І.

Цифрове голе життя сучасності.....	38
------------------------------------	----

Секція: Юридичні науки

Копonenko М.

Constituent instruments as the primary international legal basis for the settlement of disputes to which international organizations are parties.....	43
--	----

Секція: Педагогічні науки

Lazutkina Yu. A.

AI-enhanced Learning Environments in Higher Education: Fostering 21st-century Competencies.	48
---	----

Секція: Філологічні науки

Чернишова Т. О., Ящук А. Р.

Воєнно-політична риторика В. Зеленського: черчиллівський контекст та авторська манера. 51

Секція: Державне управління

Морозов М. М.

Алгоритмізація публічного врядування в портовій галузі: від цифрової модерності до моделі Port Governance 4.0. 59

Якунін О. В.

Стратегування «Е-послуг 4.0» в умовах цифрової модерності: алгоритмічна раціональність та європейські стандарти..... 62

Секція: Соціальні комунікації

Нурадумка А.

Simplification as a Strategy in Global English Communication..... 66

Павлюх М. В.

Польська жіноча преса селянського руху у Східній Галичині (1899–1914).. 69

Секція: Мистецтвознавство

Балабай К. К.

«Покоління без спільного екрану»: втрата спільного медійного бекграунду та можливості його відновлення засобами дошкільної освіти 74

Секція: Національна безпека

Буймістр Д. О.

Роль військового лідера в умовах цифрової війни 78

Секція: Міжнародні відносини

Агнаєва М. О.

Культурні комунікації та дипломатія м'якої сили в сучасних міжнародних відносинах 80

Аніщенко О. С.

Геополітична теорія Рімленду: історія формування та основні принципи 84

Біжко С. Е.

Публічна дипломатія та м'яка сила як інструменти іміджмейкінгу Великої Британії. 88

Герасіна Л. М.	
Модерні конфлікти в пулі глобальних турбуленцій і локальних криз	94
Істоміна К. Р.	
«Доктрина Монро» як ідеологічна основа переходу США до політики широкої експансії	98
Ковтун Д. Д.	
Форми та механізми публічної дипломатії у процесах регіональної інтеграції.....	102
Колесніченко Є. М.	
Гендерний аспект дипломатичного протоколу та міжкультурної комунікації в країнах Близького Сходу	105
Коротков Д. С.	
Імідж держави як елемент реалізації «м'якої сили» у міжнародних відносинах.	109
Куракін Д. О.	
Політико-дипломатичний вимір співпраці ЄС і США.	113
Маркіна С. С.	
Стратегічні пріоритети США в Євразії: стримування конкурентів та підтримка регіонального балансу сил.	118
Маслова О. П.	
Участь ФРН у становленні та розбудові інституційної архітектури Європи.....	122
Ноженко А.	
Свобода преси в умовах збройного конфлікту: міжнародний досвід та виклики для України.....	126
Павлишин П. Л.	
Цифрова дипломатія як механізм міжнародної комунікації	131
Панфілов О. Ю.	
Геополітика США у Карибському регіоні: виклики для Європи	134
Погрібна В. Л.,	
Вимушена еміграція українців під час війни: втрачений рай чи стартовий майданчик?.	137
Тараненко М. І.	
Ізраїльсько-палестинський конфлікт: міжнародно- політичний вимір.....	140

Требін М. П.

Африканський континент: контури нової системи безпеки..... 144

Хорошилова Д. С.

Рух «Талібан» як фактор внутрішньої та міжнародної
нестабільності Афганістану. 181

Наукове видання

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ XXI СТОЛІТТЯ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Харків, 29 травня 2026 р.)

Редактор *Т. О. Чернишова*

Підписано до друку 29.05.2026. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 11. Обл.-вид. арк. 11. Тираж 100 пр. Зам. № 691

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>
E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт Плюс»,
вул. Весніна, 12, м. Харків, 61023, Україна
тел. (097) 445-07-79
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8388 від 16.07.2025